

foglalni. Györgyi ezirányú munkássága nem ismer határt; páratlan ügybuzgalma lent és fent egyaránt barátokat szerez számára. Fel tudja emelni a régi és a népi értékeket s a legújabb kitalálásokat is aktuálissá teszi. Nemcsak igazgatja a társulatot, hanem tagjait — a művészeket és iparosokat — irányítja, a megmozdíthatatlannak látszó tömegeből pedig megértő közönség-táborot toboroz, — mindig a magyar horizont fölé emelve. Lelkesedik és lelkesít egyszerre. Szóval erkölcsiége mindig a magyar kultúra kiszolgálásában éri el a maga teljességét.

Csöndesen a háttérbe vonulva ő az, aki előkészíti az élő és fejlődő magyar iparművészet propagálását és gyámolítását, a külföldi kiállítások sikereit, az itthoni lakásművészeti, egyházművészeti, népművészeti s egyéb bemutatókat. Díjakat, elismeréseket, jutalmakat szerez tervezőknek és kivitelezőknek. A tervpályázatok, előadások, mintalapok s egyéb kiadványok fölött pedig mint kupola emelkedik ki a Magyar Iparművészet megtermékenyítő ereje.

Ez a folyóirat mindig több annál, mint amit gondolnak vagy mondanak fölé. Nemcsak kapocs a társulati tagok között, hanem megszervezi az együttérzést és a megbecsülést a mesterség és a művészet számára. Györgyi betűvel és képpel, be-

számolóban és bírálva fáradhatatlanul viszi előre a megismerés és a fejlődés vonalát. Az idegenlelkű iparcikkek divatjából s a hazai ízlésbeli hangzavartól, válogatott munkatársaival együtt, kivezeti a köréje sereglőket. A Magyar Iparművészet hasábjairól észrevétlenül elmaradnak a régibb ízlésutánzatok s új formák, új hangok törnek előre. Egy nagy magyar kultúrparlag formálódik át termővé. Györgyi Kálmánnak ezek révén akkora világitó ereje van korára, hogy fényéből még ma is tiszta ragyogás sugárzik felénk.

*

AZ ŐSÖK ÉS HŐSÖK TISZTELETÉRE a japánok tömjént szoktak áldozni. Mélyen meghajolva, díszes füstölőkbe illatos gyantát hintve, hangosan felsorolják azoknak érdemeit, hogy lelkesítő és köveendő példát nyujtsanak az utódoknak.

Hajoljunk meg mi is Ráth, Radisics, Györgyi nagysága előtt és a nekik szentelt sorok tömjéne szálljon felénk minden érzésünket körülfogva: a nagy úttörők munkásságának példájából a legnehezebb időkben is kivezető tanulságokra fogunk találni.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM

Írta: CSÁNYI KÁROLY műegyetemi tanár

Az iparművészet fogalmát és nevét a XIX. század állapította meg. Korábban ezek a tárgyak beletartoztak a kézművesség körébe. Iparművészet és iparművészeti stíl oly szavak — mondja Pulszky Károly e tárgyról 1885-ben tartott előadásában —, melyek az utóbbi években a közönséget gyakran foglalkoztatták.

Tanulságos az is, miképpen határozza meg az iparművészet fogalmát. Napjainkban minden ilyen egyes tevékenységi körnek szoros körülhatárolása — mondja Pulszky — rendkívül nehéz. Az ipart a gazdaságtól megkülönböztetni eléggé könnyű: az ipar a legszélesebb értelemben a természetadta nyersanyagok feldolgozása. Mi a művészet? Ezt nehezebb meghatározni, mint azt, hogy mi az ipar. Van azonban egy vonás, melyet, úgy hiszem, mindenki el fog adni a művészi tevékenység legfontosabb jellemzőjéül. Ez az egyéniség jelentősége benne. Ha e vonást arra nézve is elfogadjuk jellemzőnek, hogy mi a különbség az iparművészeti és ipari tárgy között, a felmerült kérdés megoldásához közelebb jutunk. Kimondhatjuk, hogy az iparművészeti tárgy oly valami, ami rendelkezése következtében az ipar körébe tartozik, de melynek alkotásánál a készítő egyénisége is lényeges szerepet játszott. Az alkotó nem csupán hasznossági szempontból készíti a tárgyat, hanem egyszerre azért is, hogy a szemlélőt gyönyörködtesse; ezzel elhagyta a pusztán ipari álláspontot s feladatába művészi célt is vegyítvén, a művészi ipar terére lépett.

Amint látjuk, még 1885-ben is szükség volt arra,

hogy az iparművészet fogalmát ilyen részletesen magyarazzák. E fogalom kialakulását a nagy nemzetközi kiállítások, majd az ezek nyomában megalakult iparművészeti múzeumok segítették elő. 1851-ben volt Londonban az első nagy világkiállítás. Ennek nyomában 1852-ben megalapították a South Kensington- (ma Viktoria and Albert) múzeumot, 1863-ban a bécsi, 1867-ben a berlini Iparművészeti Múzeumot.

A budapesti Iparművészeti Múzeum alapítására vonatkozó tárgyalások 1865-ben kezdődtek és 1878-ban fejeződtek be. Gyűjteményei legelőször a Nemzeti Múzeumban voltak kiállítva, 1877-től 1896 tavaszáig pedig az Andrássyúti régi Múcsarnok alagsorában. A millennium esztendejében foglalta el mostani helyét az Üllőiúti palotában, mely Lechner Ödön és Pártos Gyula építészek magyaros törekvésének egyik legszebb hajtása.

Az Iparművészeti Múzeum virágkorát Radisics Jenő igazgatása alatt élte. Az ő fáradhatatlan tevékenysége, páratlan ízlése, sokoldalúsága, rokonszenves, finom egyénisége olyan lendületet adott a gyűjteménynek, hogy az csakhamar számottevő lett még a külföldi hasonló gyűjtemények közt is. Böles előrelátással kivált a gyűjtésre, a gyűjtemények gyarapítására helyezte a fősúlyt és ebben a törekvésében a vallás- és közoktatásügyi minisztérium anyagi eszközökkel hathatósan támogatta. 1896-ban nyílt meg a gyűjtemény áttekinthető elrendezésében a mostani palotában, amelyben egyúttal az iparművészeti iskola is elhelyezést nyert. Ez az elhelyezés azonban, a gyűjtemény fokozatos

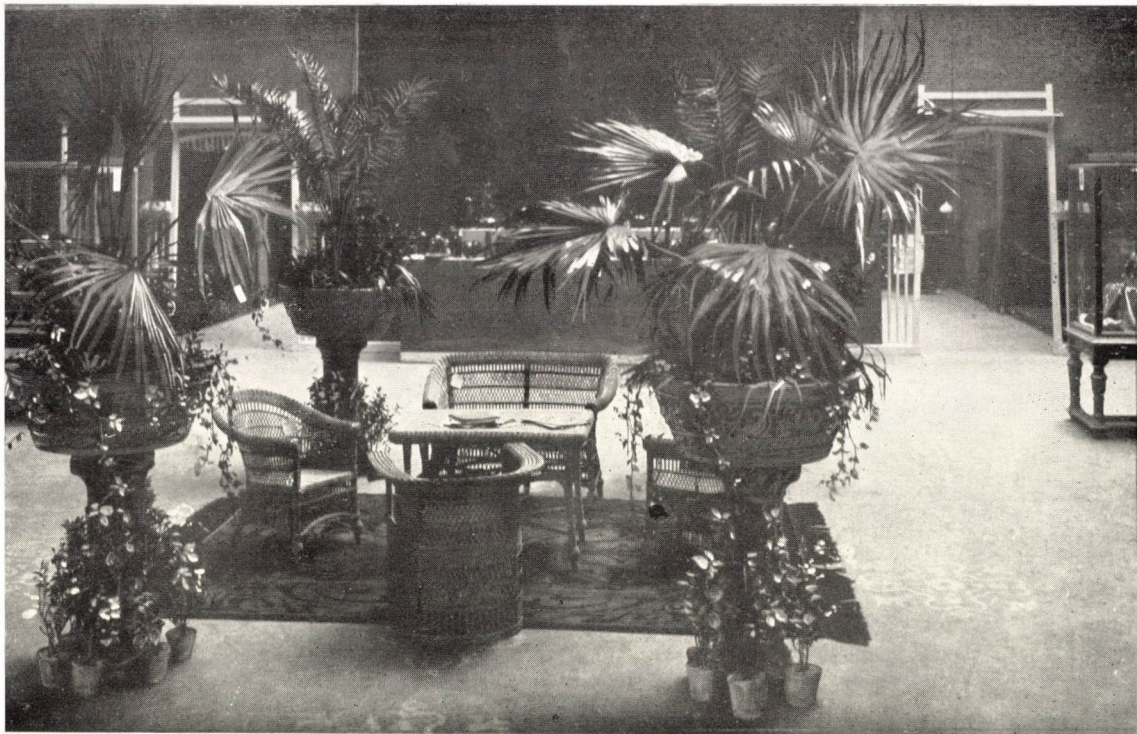

Fent: Részlet a társulat karácsonyi kiállításáról (1899). Lent: A magyar pavillon huszárterme. — Oben: Teilansicht der von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe veranstalteten Weihnachtsausstellung (1899). Unten: Von der Pariser Internationalen Ausstellung. Der Husarsaal des ungarischen Pavillons (1900). — Above: Part of the exhibition of the Hungarian Society of Applied Art (1899). Below: From the Paris International Exhibition. The Hussar-hall of the Hungarian pavillon (1900).

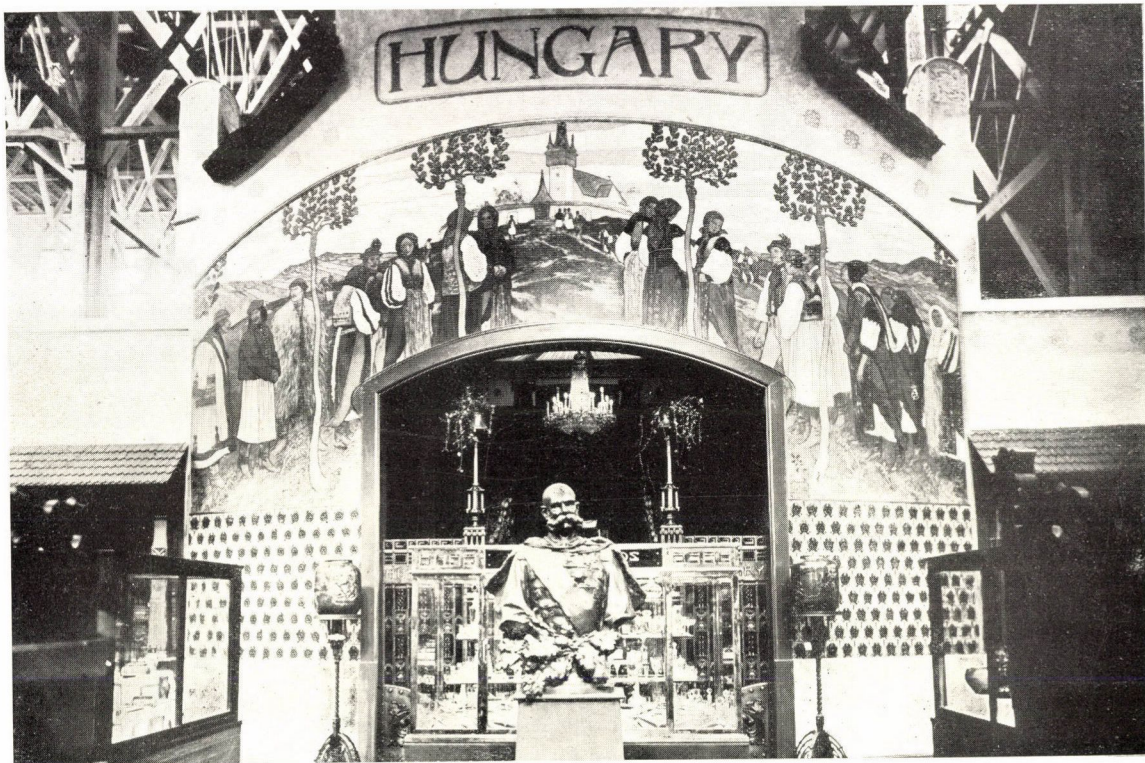
Fent : A párizsi nemzetközi kiállításról. Részlet a magyar osztályból. (1900.) Lent: Részlet a társulat szegedi iparművészeti kiállításáról (1901). — Oben: Von der Pariser Internationalen Ausstellung. Teilansicht der ungarischen Abteilung (1900). Unten: Teilansicht der von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe in Szeged veranstalteten Kunstgewerbeausstellung (1901). — Above: From the Paris International Exhibition. Part of the Hungarian Class (1900). Below: Part of the Hungarian Society for Applied Art's exhibition of applied art at Szeged (1901).

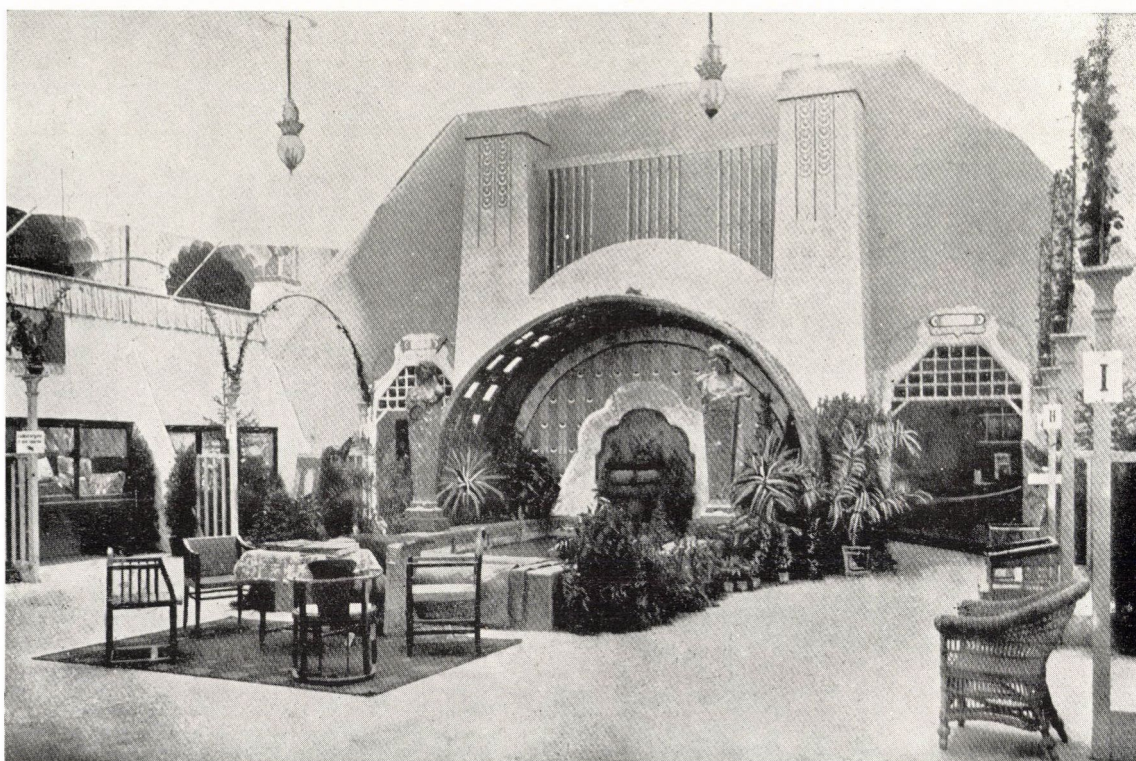
Fent: Részlet a torinói nemzetközi kiállítás magyar csoportjából. (1902). Horti Pál \dagger terve. Lent: Részlet a társulat karácsonyi kiállításáról (1903). Thoroekai Wiegand Ede terve. — Oben: Die ungarische Gruppe der Internationalen Ausstellung zu Torino (1902). Entwurf von P. Horti \dagger . Unten: Von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe veranstalteten Weihnachtsausstellung (1903). Entwurf von E. Thoroekai Wiegand. — Above: Part of the Hungarian group at the International exhibition in Torino (1902). Design by P. Horti \dagger . Below: Part of the Xmas exhibition of the Hungarian Society of Applied Art (1903). E. Thoroekai Wiegand's design.

Részlet a társulat tavaszi lakberendezési kiállításáról (1903). Horti Pál \dagger terve. A kutat Maróti Géza tervezte. — Teilansicht der von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe veranstalteten Frühlings-Möbelausstellung (1903). Entwurf von P. Horti \dagger . Entwurf des Brunnens von G. Maróti. — Part of the Hungarian Society of Applied Art's fitting exhibition in Spring (1903). E. Design by P. Horti \dagger . The fountain was designed by G. Maróti.

Részletek a St. Louis-i viláigiállításról (1904). Horti Pál † tervei. — Teilansichten der Weltausstellung zu St. Louis (1904). Entwurf von P. Horti †. — Parts of the World exhibition of St. Louis (1904). Designs by P. Horti †.

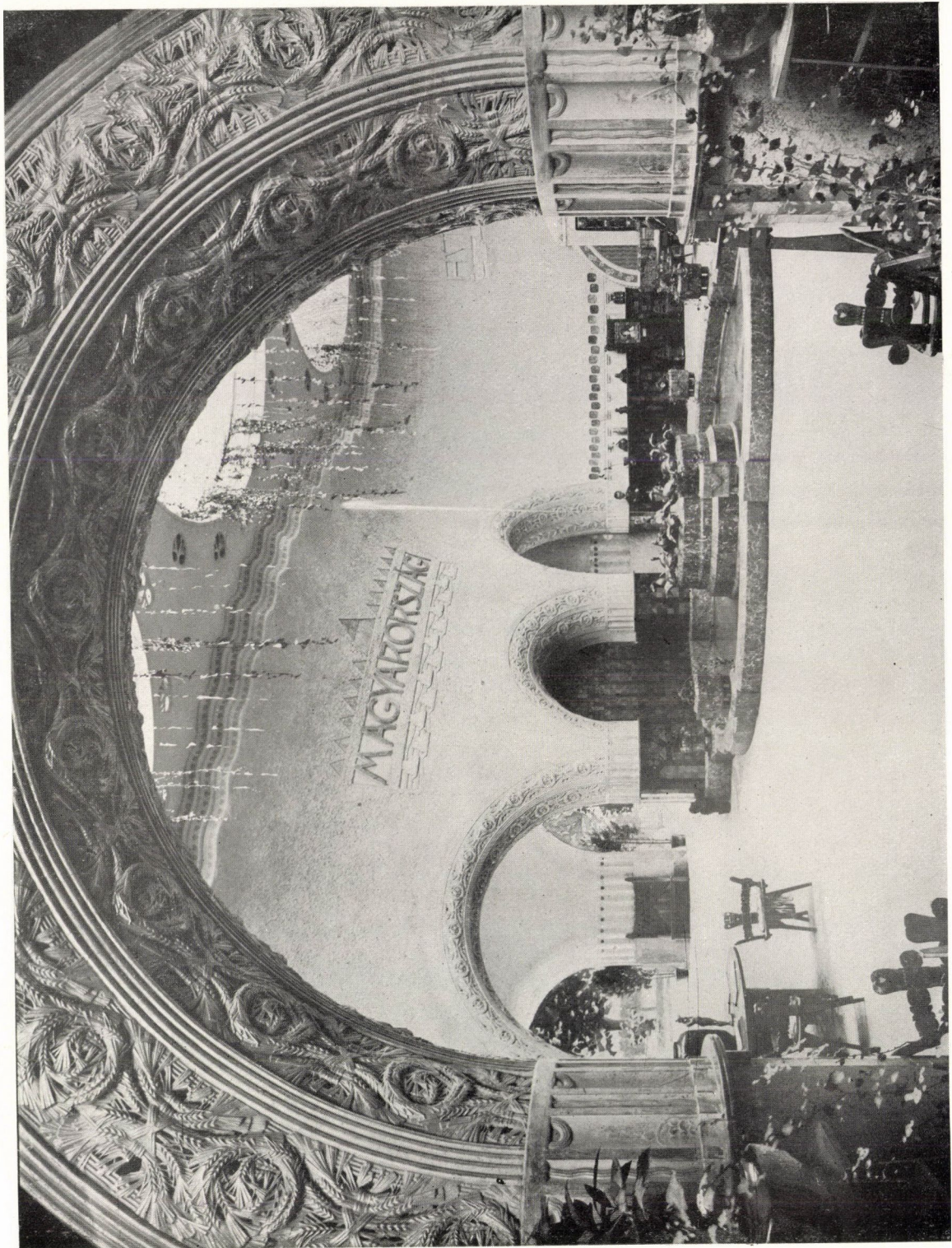

Részletek a társulat karácsonyi kiállításairól. Fent: Maróti Géza terve (1904). Lent: Árkay Aladár † terve (1905).
 Teilansichten der von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe veranstalteten Weihnachtsausstellungen.
 Oben: Entwurf von G. Maróti (1904). Unten: Entwurf von A. Árkay † (1905). — Parts of the Hungarian
 Society of Applied Art's Xmas exhibitions. Above: Design by G. Maróti (1904). Below: Design by A. Árkay †
 (1905).

1905. velencei kiállítás magyar terme.

A velencei kiállítás magyar terme (1905). Tervezték Bálint Zoltán és Jámber Lajos. — Ungarischer Saal in der Ausstellung zu Venedig (1905). Entwurf von Z. Bálint und L. Jámber. — The Hungarian-hall of the Venetian exhibition (1905). Designed by Z. Bálint and L. Jámber.

A milanói nemzetközi kiállítás magyar részének hallja (1906). Maróti Géza terve. — Von der Internationalen Ausstellung zu Mailand. Hall des ungarischen Teiles (1906). Entwurf von G. Maróti. — Hall of the Hungarian Part at the International Exhibition in Milan (1906). Design by G. Maróti.

gyarapodásával, természetesen változott. Az "Ideiglenes Kalauz" 1900-ban megjelent 3-ik kiadása már 48 oldalon mutatja be a látogatóknak a különböző csoportokat, amelyek közül a bútorokat, a gótikus ízlésű tárgyakat, a delfti fajánszokat, a külföldi modern iparművészetet, a kisszebeni gót oltárokat, a népies hímezéseket, a japáni és kínai tárgyakat, a Zsolnay-edényeket, a már akkor is hatalmas holicai gyűjteményt, a keleti szőnyegeket és a magyar termet kell kiemelnem. „Abból indultam ki — mondja egy helyütt Radisics —, hogy mindenkit, magunkat is hozzászámítva, a magyar iparművészet ápolására felállított e múzeumban legelsősorban az érdekel, hogy mit hozott létre fajunk? Van-e abban, ami tőle származik, sajátos, mással össze nem téveszthető jelleg s ha van, miben nyilvánul ez meg? Ezekre az érdekes kérdésekre van hivatva felelni a szóban forgó terem.”

A gyarapodást mutatja, hogy a Kalauz 1912-ben megjelent 7-ik kiadása már 68 oldalon ismerteti a gyűjteményt. A csoportosítás és kiállítás rendszerében ekkor két vezéreszme jut kifejezésre: a múzeum magyar nemzeti jellegének kidomborítása és a történeti korok tanulságos bemutatása.

A közönséggel való kapcsolatot nagyban erősítették a múzeum üvegcarnokában rendezett gyakori és nem egyszer nagyszabású kiállítások. Ezeket anyaguk szerint a lelkes gyűjtők, egyházak és magánosok is szeretettel támogatták. Különösen kiemelkedő volt az angol nemzeti verseny rajzainak, Walter Crane műveinek, a régi magyar kelyheknek, a kisplasztikai tárgyaknak, a japáni iparművészeti tárgyaknak és az erdélyi török szőnyegeknek kiállítása.

Ezt a kapcsolatot fokozták a múzeum által rendezett ismeretterjesztő és tudományos értékű előadások is, amelyek nem egyszer a múzeum gyűjte-

ményeinek egy-egy kiemelkedő csoportjával foglalkoztak.

Radisics Jenő 1917 január 4-én elhunyt. Örökét Végh Gyula vette át. Sajnos, a háború utáni idők nehéz anyagi helyzete ránehezült az Iparművészeti Múzeumra is. Így a gyarapodás is alábbhagyott. A múzeum tisztviselői, a korábbi hagyományok szerint, kiállítások rendezésével pótolták a gyarapodás csökkenését, hogy a közönség érdeklődését ébren tartsák. Nem egy nagyszerű kiállítást rendeztek még ez időben is az Iparművészeti Múzeumban. Ilyen volt a keleti szőnyegek, majd a gobelinek kiállítása, az óra-kiállítás, az erdélyi művészet és az ötvöstárgyak bemutatása. A leggazdagabb kiállítást 1931-ben, a Szent Imre-esztendőben, rendezte a múzeum, bemutatván a csonka ország egyházának páratlan értékű egyházművészeti tárgyait.

Közben folytatódott a múzeum gyűjteményeinek átrendezése. Ez még Radisics életében megkezdődött, és most, inkább az anyag szerinti csoportosítást tartva szem előtt, folytatódott és az újból való katalógizálással befejeződött.

Az Iparművészeti Múzeum a régi és újabb iparművészeti termelésből mintegy 20.000 darabot őriz; mindmennyi válogatott példánya az iparművészetnek. Ennek mintegy a harmadrésze magyar eredetű. Ez a gyűjtemény, mely annyi szaktudás, annyi szeretet, annyi munka és fáradozás eredménye, megérdemli, hogy különleges elbánásban részesüljön. Pedig ma a gyűjtemény, a Nemzeti Múzeumba való beolvastás és az anyagi erőknél majdnem teljes hiánya folytán, válságos helyzetbe került. Reméljük, hogy a vezető körök böles belátása megtalálja a kellő eszközöket a múzeum fejlesztésére és önálló létének a fenntartására. Ez a múzeum, Radisics Jenő alkotása, továbbra is hivatott arra, hogy maradandóan örökítse meg az ő életének nemes munkásságát.

IPARMŰVÉSZET ÉS KÉPZŐMŰVÉSZET

Írta: ELEK ARTÚR

Mind a két kifejezés szolgálai módon németből fordított szó és a fogalmat, amely tartalma, nem híven adja vissza. Hogy a két fogalom az utóbbi félszázad során szembekerült egymással, abban a nevüknek is van némi részük. Nevezetesen az „ipar“ jelzőnek, mint a másik fajta művésztől megkülönböztető művészet ismertetőjelének. A művészet sohasem ipar, s amelyik mégis az, az nem lehet művészet. Így vélekedik a képzőművészek túlnyomó nagy része azóta, hogy a művészeteket iskolában nevelik mesterségükre, nem műhelyben.

Az ipar valóban nem művészet, csak kézügyesség. Megtanuláshoz ninesen szükség művészi képességekre: elég hozzá a szorgalom, a pontosság, a becsületesség. De abban amit a francia art déco r t i f-nak — díszítő művészetnek — nevez, az iparszerűségnek elenyésző a szerepe. Vitatkozni

azon, hogy művészet-e, vagy sem az a dekoratív pompa, amely XV. és XVI. Lajos palotáinak belsejét olyan elragadóvá teszi, vajmi fölösleges vállalkozás. Pedig akkor már elszakadóban volt egymástól a kétféle művészet: a pusztán díszítő célú és az ábrázoló szándékú. Az utóbbi egyre inkább önmagának céljává lett. A festés függetlenítette magát születésének eredendő helyétől, a faltól és mindattól a stílusbeli követelménytől, amivel a fal, mint elmozdíthatatlan és a maga eredendő építészeti környezetébe zárt síkfelület, megköti a festő képzeletét és akaratát. Mennél jobban közeledett a festés a természethez, mennél közelebről nézve ábrázolta jelenségeit, annál fölöslegesebb lett számára az építészeti környezethez való alkalmazkodás. És annál idegenebb lett számára a díszítő művészet.

A tizenkilencedik század második felében azon-